

Tukioppilas- toiminnan opas

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Lapset ensin

Julkaisija

Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Toinen linja 17
00530 Helsinki
mll.fi

Käsikirjoitus

Anna-Kaisa Hiedanniemi, Satu Suomalainen, MLL

Muu työryhmä

Paula Aalto, Erja Anttonen, Johanna Turpeenniemi, MLL

Kiitokset

Koulutusmallin testaajat ja kommentoijat:

Hanna Leminen ja tukioppilaat, Puistokadun koulu
Sanniella Luukkainen ja tukioppilaat, Turengin yhteiskoulu
Maarit Vainio ja tukioppilaat, Hermannin koulu

Sami Halme, Kaisa Hirvimäki, Noora Mäkyne, Tiia Rosnell, Ina Vahalahti,
MLL piirijärjestöt

Kati Karinkanta, Anita Karjalainen, Katariina Kuronen, Johanna Lappalainen,
Tiina Lindvall, Aino Veijola, MLL tukioppilaskouluttajat

Ulkoasu

Hahmo

Taitto

Nina Räisänen

Valokuvat

Jani Laukkanen, Antti Ranki, Jussi Vierimaa

Paino

PunaMusta

Opas on päivitetty versio vuonna 2018 julkaistusta Tukioppilastoiminnan oppaasta.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on avoin kansalaisjärjestö, joka edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. MLL:n tavoitteena on lapsiystävällinen Suomi. MLL tuntee perheiden arjen ja tarjoaa eri elämäntilanteissa vertaistukea, monipuolista vapaaehtoistoimintaa sekä osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Suomen suurimpaan lastensuojelujärjestöön kuuluu 71 000 jäsentä, 532 paikallis-yhdistystä, 9 piirijärjestöä ja keskusjärjestö.

MLL tukee koulujen hyvinvointityötä koordinoimalla valtakunnallista tukioppilastoimintaa ja Koulurauha-ohjelmaa sekä tuottamalla materiaalia ja koulutuksia koulun tarpeisiin.

Vuosittain

- Yläkouluissa toimii noin 11 000 MLL:n tukioppilasta, Nuortennetissä nuoria tukevat verkkovapaaehtoiset.
- Nuortennetti.fi:ssä vierailaan noin 200 000 kertaa ja sen keskustelupalstoilla julkaistaan yli 10 000 viestiä.
- Lasten ja nuorten puhelin ja chat vastaa vuosittain lähes 20 000 yhteydenottoon (puhelin, chat, nettikirjeet).
- Nuorten tukilinja päivystää numerossa 116 111 joka arkipäivä klo 20–24.
- Selviytyjät-ryhmät tarjoavat vertaistukea 12–21-vuotiaille kiusatuiksi tulleille nuorille sekä verkossa että kasvokkain.
- Mediakasvatuksessa järjestetään yli 600 koulutusta, jossa tavoitetaan yli 25 000 lasta, nuorta, huoltajaa ja ammattikasvattajaa.
- 1900 MLL:n kouluttamaa tukihenkilöä tekee työtä perheiden ja nuorten parissa.
- MLL:n kerhoissa käydään lähes 130 000 kertaa.
- MLL järjestää koulujen alkaessa Hyvä alku koulutielle- ja Hyvä alku yläkouluun -kampanjat, joilla tavoitetaan noin 45 000 ekaluokkalaista ja 50 000 seitsemäsluokkalaista vanhemmat.

www.mll.fi

Sisällys

Hei tukioppilasohjaaja! s. 4
Et ole yksin – tukea paikallisesti ja valtakunnallisesti s. 5
Näihin voit nojata: tavoitteet ja arvot s. 7
Näin teet laadukasta tukioppilastoimintaa s. 8
Näin arvioit toimintaa s. 9
Näin ohjaat toimintaa s. 10
Näin koulutat tukioppilaat s. 12
Tukioppilaiden peruskoulutus: 1. päivä s. 14
1. Koulutuksen startti s. 14
2. Ryhmä tutuksi s. 14
3. Toiminnan perusteet s. 16
4. Tukioppilaana toimiminen s. 19
5. Leikkien ohjaaminen s. 21
6. Lopetus s. 22
Tukioppilaiden peruskoulutus: 2. päivä s. 24
1. Päivän aloitus s. 24
2. Kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisy s. 24
3. Toiminnan suunnittelu s. 27
4. Lopetus ja koonti s. 29
Liitteet s. 30

Hei tukioppilasohjaaja!

Laadukkaan ja tuloksellisen tukioppilastoiminnan takana on aina osaava ja innostunut tukioppilasohjaaja! Kiitos, että teet tärkeää työtä koko koulu yhteisön hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Tukioppilastoiminnalla vahvistetaan koulun yhteisöllisyyttä ja ehkäistään kiusaamista ja yksinäisyyttä¹. Toiminta tukee koulun kasvatusta ja opetustyötä ja perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteita.

Laatusuosituksien ohjaavat toiminnan arviointia ja kehittämistä. Tukioppilastoimintaa tulee toteuttaa pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti osana koulun hyvinvointityön rakenteita. Toiminta on vaikuttavampaa, kun siihen on osoitettu riittävästi resursseja.

Tämä opas sisältää perustietoa laadukkaan tukioppilastoiminnan toteuttamiseksi. Tukioppilastoiminnan verkkosivuilla on kattavasti yksityiskohtaisempaa tietoa mm. tukioppilaiden rekrytoimisesta, tukioppilastoiminnan käytännöistä kouluissa sekä materiaalia ohjaajan tueksi. Oppaan lopusta löydät tukioppilaiden peruskoulutusmallin, jonka avulla koulutat tukioppilaat tehtävänsä.

Merkityksellisiä hetkiä tukioppilastoiminnan parissa!

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Tukioppilastoiminta on...

- myönteisen ja turvallisen ilmapiirin luomista
- kiusaamisen huomaamista
- yksinäisten pyytämistä mukaan
- muiden ystävällistä huomioimista: moikkaus, hymy, "mitä kuuluu?"
- oppilaiden tutustuttamista toisiinsa
- vertaistukea erilaisissa asioissa
- ilon tuomista koulupäiviin
- koulun esittelyä uusille oppilaille
- oppilaiden äänen kuuluviin saattamista
- huomioiden viestimistä koulun aikuisille
- koko koulu yhteisön yhteisöllisyyden vahvistamista.

1. Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi 2023. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
→ karvi.fi/julkaisut

Et ole yksin – tukea paikallisesti ja valtakunnallisesti

Tukioppilastoimintaa toteutetaan yli 90 % suomenkielisistä ylä- ja yhtenäiskouluista. Vuosittain kouluissa toimii noin 11 000 tukioppilasta ja 1 000 tukioppilasohjaajaa. Toimintaa on toteutettu myös alakouluissa vuodesta 2022 alkaen.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto aloitti tukioppilastoiminnan Suomessa vuonna 1972. Toiminta alkoi päihdevalistuksena nuorilta nuorille. Tutkimukset tukivat sitä, että vertaisen sanalla ja esimerkillä on vaikutusta.

Tänä päivänä toiminnan painotus on kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisemisessä sekä koulun myönteisen ilmapiirin vahvistamisessa. Vertaistuen ja -vaikuttamisen merkitys on säilynyt ohjelmassa vahvana. Tukioppilastoiminnassa keskeistä on oppilaiden sitouttaminen ja vastuuttaminen kouluhyvinvointityöhön. Tukioppilastoiminnan perusajatuksena on toisia kunnioittava arvomaailma ja toimintatavat, joilla tavoitellaan hyvinvoivaa koulua kaikille.

MLL vastaa valtakunnallisen tukioppilastoiminnan kehittämisestä, seurannasta ja arvioinnista sekä koulujen tukioppilastoiminnan tukemisesta. Kehittämistyötä tehdään yhteistyössä koulujen ja Vänelevsverksamhet-ohjelmaa koordinoivan Folkhälsanin kanssa, sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA:n tuella. MLL tekee myös kansainvälistä yhteistyötä.

Kouluysteistyön yhteystiedot:
→ mll.fi/kouluysteisty

Tukioppilasohjaajalle tukea paikallisesti ja valtakunnallisesti

MLL piirijärjestöt

- Lähimmän tuen löydät oman alueesi MLL:n piirijärjestöstä.
- Paikallinen nuorisotoiminnan koordinaattori tekee kouluvierailuja, järjestää tukioppilaskoulutuksia ja tukee tukioppilasohjaajia kaikessa toimintaan liittyvässä.
- Piirillä on myös tukioppilastoiminnan kouluttajia, jotka käyvät kouluttamassa tukioppilaita.
- Koordinaattori järjestää alueellisia tapaamisia ohjaajille ja tukioppilaille.

MLL paikallisyhdistykset

- Monet MLL:n paikallisyhdistykset tekevät yhteistyötä koulujen kanssa.
- Kysy tukea tukioppilaskoulutuksen järjestämiseen.
- Kysy mahdollisuutta sponsoroida tukioppilasaitoja.
- Kysy mahdollisuutta tukioppilasstipendeihin.
- Tarjotkaa vastaavasti tukioppilaiden apua yhdistyksen tapahtumiin.

MLL keskusjärjestö

- MLL:n keskusjärjestö vastaa valtakunnallisesta koulutus-, kehittämis- ja ohjaustyöstä.
- Koulutuksissa tapaat muiden koulujen tukioppilasohjaajia ja saat vertaistukea.
- Keskusjärjestö tuottaa myös materiaalia ja koulutusoppaita toimintaan.
 - tukioppilasohjaajalle:
→ mll.fi/tukioppilastoiminta
 - tukioppilaille:
→ nuortennetti.fi/tukioppilaita

**Tukioppilaat
toimivat
roolimalleina**

Näihin voit nojata: tavoitteet ja arvot

Tukioppilaat toimivat koulussa silminä ja korvina. He rakentavat hyvää ryhmähenkeä ja kiusaamisen vastaista normia sekä huolehtivat, ettei ketään jätetä ulkopuolelle.

Tukioppilastoiminnalla on kolme tavoitetta ja kuusi arvoa. Arvoilla ja tavoitteilla on keskeinen rooli toiminnassa. Ne luovat suunnan ja perustan sekä ohjaavat tukioppilaiden toimintaa ja vuorovaikutusta muiden oppilaiden kanssa. Tavoitteet auttavat keskittymään siihen, miten tukioppilaat voivat parhaiten tukea koulu yhteisön hyvinvointia, edistää turvallista ja myönteistä kouluilmapiiriä ja ehkäistä kiusaamista.

Tukioppilastoiminnan tavoitteet

1. Vahvistaa myönteistä ja turvallista ilmapiiriä

Tukioppilaiden toiminta lisää myönteistä ja turvallista ilmapiiriä, mikä edistää oppilaiden kouluviihtyvyyttä. Turvallisen ilmapiirin tunnistaa siitä, että oppilas tuntee tulleen kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi omana itsenään. Turvallinen ilmapiiri edistää oppimista.

2. Lisätä oppilaiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä

Tukioppilastoiminta edistää sekä tukioppilaiden että koko koulun oppilaiden osallisuutta vahvistamalla yhteisöllisyyttä ja luomalla mahdollisuuksia vaikuttaa koulun arkeen.

3. Ehkäistä kiusaamista ja yksinäisyyttä

Tukioppilaat toimivat roolimalleina, luovat turvallista ilmapiiriä, ryhmäyttävät uusia oppilaita ja järjestävät yhteisöllisiä tapahtumia. He toimivat silminä kiusaamistilanteissa, tarjoten tukea kiusatuille ja rohkaisten kaikkia ottamaan vastuuta toistensa hyvinvoinnista.

Tukioppilastoiminnan arvot

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus tarkoittaa jokaisen yksilön arvostamista omana itsenään. Tukioppilastoiminta vahvistaa kykyä arvostaa sekä itseään että toisia yhdenvertaisina ja ainutlaatuisina yksilöinä. Tukioppilaan tehtävä on levittää yhdenvertaisuuden ajatusta koulu yhteisössä.

Vapaaehtoisuus

Tukioppilaiden vapaaehtoisuus ilmenee haluna kantaa vastuuta ja toimia koulu yhteisön hyväksi. Jokaisen panosta arvostetaan yhteisessä toiminnassa, ja kaikille löytyy oma roolinsa tukioppilastoiminnassa. Vapaaehtoistyötä tehdään omien voimavarojen mukaan, koulutyötä kuormittamatta.

Ilo

Ilo näkyy tukioppilastoiminnassa yhteisöllisyytenä, yhdessä tekemisen riemuna ja onnistumisen kokemuksina. Yhteiset tapahtumat, tempaukset ja ryhmäytymishetket tuovat iloa niin tukioppilaille kuin koko koulu yhteisölle, vahvistaen yhteenkuuluvuuden tunnetta ja hyvää mieltä kaikille.

Luottamuksellisuus

Tukioppilas arvostaa ja vaalii hänelle annettua luottamusta. Vakavissa asioissa tukioppilaan tulee ottaa huoli puheeksi koulun aikuisen kanssa, ja tukioppilaalla on oikeus puhua aikuisen kanssa luottamuksellisesti.

Lapsuuden ja nuoruuden arvostus

Tukioppilastoiminta tarjoaa oppilaille mahdollisuuden vaikuttaa omaan ympäristöönsä. Lapset ja nuoret ovat oman elämänsä asiantuntijoita, ja vertaistuellalla on suuri merkitys lapsuudessa ja nuoruudessa. Yhteisön tuki, osallistaminen ja kannustaminen auttavat nuoria kasvamaan ja kehittymään omilla vahvuuksillaan.

Osallisuus ja oppilaiden äänen kuuluminen

Tukioppilastoiminnassa korostuu oppilaan mielipiteiden ja kokemusten kuuleminen. Oppilaat ovat mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa. Toiminta rohkaisee oppilaita ottamaan vastuuta omasta hyvinvoinnistaan ja ympäristöstään, mikä vahvistaa heidän osallisuuttaan ja ääntään koulun arjessa.

Näin teet laadukasta tukioppilastoimintaa

Pitkjänteisesti ja tavoitteellisesti toteutettuna tukioppilastoiminta täydentää koulun hyvinvointityötä. Tuloksellisuuden varmistamiseksi koko koulun henkilöstön on ymmärrettävä toiminnan tavoitteet ja mikä tukioppilastoiminnassa on mahdollista. Tukioppilasohjaajat vastaavat toiminnan toteutuksesta, mutta onnistuminen vaatii koko koulu yhteisön tuen. Toiminnan hyödyt näkyvät suoraan koulun arjessa kouluviihtyvyyden ja -hyvinvoinnin vahvistumisena.

Tukioppilastoiminta tulee kiinnittää osaksi koulun rakenteita. Toiminta tulee kirjata koulun vuosittaiseen toimintasuunnitelmaan ja sisällyttää osaksi koulun yhteisöllistä oppilashuoltoa. Toiminta on hyvä kirjata myös koulun kiusaamisen vastaiseen suunnitelmaan.

Kouluissa on usein muitakin ryhmiä, joissa oppilaat ovat mukana. Näitä ovat esimerkiksi oppilaskunta, vertaissovitelu ja välkkäritoiminta. Ryhmien on hyvä tehdä työnjakoa ja toteuttaa myös yhteisiä projekteja kouluilmapiirin kehittämiseksi. Tukioppilaat kannattaa ottaa mukaan niihin koulun hyvinvointityöryhmiin, joissa on oppilaiden edustus.

Tukioppilastoiminnan kehittämisen ja arvioinnin tueksi on tehty laatusuosituksia. Toiminnalla tulee olla riittävät resurssit ja sen tavoitteiden tulee olla selkeät. Tämän lisäksi tukioppilaat ja tukioppilasohjaajat tarvitsevat koulusta ja aikaa toiminnan toteuttamiseen.

→ mll.fi/tukarilaatu

Tukioppilastoiminnan laatusuositukset

Tarkista, miten laatusuositukset toteutuvat teidän koulussanne. Merkitse rastilla suositukset, jotka toteutuvat tällä hetkellä.

Tukioppilaat

- 12 tunnin peruskoulutus (sisältää myös toiminnan suunnittelun)
- toimintasuunnitelman tekeminen lukuvuodeksi
- säännölliset kokoontumiset ja selkeä työnjako toiminnan suunnittelemiseksi
- aktiivista toimintaa läpi lukuvuoden

Tukioppilasohjaaja

- MLL:n tukioppilasohjaajan peruskoulutus
- vähintään yksi työpari (kuraattori, erityisopettaja, kouluvalmentaja tm.)
- vähintään tunti viikossa työaikaa tukioppilastoimintaan
- MLL:n tukioppilasohjaajan jatkokoulutus tai ohjaajatapaaminen vähintään joka kolmas vuosi
- MLL:n tukioppilasohjaajakirjeen tilaaminen
- MLL:n tukioppilastoiminnan materiaalien hyödyntäminen

Tukioppilastoiminnan asema koulussa

- koulun vuosisuunnitelmassa ja/tai opiskeluhuollon suunnitelmassa
- tukioppilastoiminnan rooli osana koulun kiusaamisen vastaista työtä määritelty ja selkeä
- riittävä tuki koulun johdolta
- koulun oppilailla ja henkilökunnalla tieto, ketkä toimivat tukioppilaina
- koulun henkilökunnalla tieto tukioppilastoiminnan tavoitteista ja toimintamalleista
- tukioppilastoiminta näkyvää
- tukioppilastoiminnan vuosittainen arviointi
- yhteistyö nuorisotoimen, MLL:n paikallisyhdistyksen tai muun toimijan kanssa

A photograph of two young women in conversation. The woman on the left has long blonde hair and is wearing a dark blue hoodie with 'TOUR' written on it. The woman on the right has long braided hair and is wearing a light blue hoodie. They are both smiling and gesturing with their hands.

Tukioppilaiden kysely antaa tietoa tukioppilaiden kokemuksista

Näin arvioit toimintaa

Tukioppilastoiminnalla on monissa kouluissa pitkät perinteet ja se on osa koulun toimintakulttuuria. Vaikka toiminta on perinteikästä, tulee arviointia ja kehittämistä tehdä säännöllisesti. Näin varmistetaan, että ohjelma vastaa koulun tarpeisiin ja uudistuu.

Tukioppilastoiminnan arviointiin käytetään MLL:n kyselytyökaluja. Kyselyt toteutetaan vuosittain ja niiden tulokset suuntaavat seuraavan lukukauden suunnittelua.

Kyselytyökalujen lisäksi on hyvä kerätä osallistujapalautetta tapahtumista ja tempauksista. Huomioon kannattaa ottaa myös rehtorin, opettajien ja koulun muiden aikuisten ajatukset ja kehittämisideat. Palautteet käydään läpi tukioppilaiden kanssa ja pohditaan yhdessä, miten ideoita voidaan toteuttaa.

MLL:n kyselytyökalut

- Tukioppilaiden kysely antaa tietoa tukioppilaiden kokemuksista, tyytyväisyydestä, koetuista hyödyistä ja haasteista sekä kehittämisideoista.
- Tukioppilastoiminnan kysely oppilaille antaa tietoa koko koulun oppilaiden (4.lk ylöspäin) kokemuksista ja kehittämisideoista tukioppilastoimintaan sekä yleisesti kouluhyvinvoinnista (kysymyksiä kiusaamisesta, kaverisuhteista, osallisuudesta).

→ mll.fi/kyselyohjeet

Näin ohjaat toimintaa

Tukioppilastoiminnan edellytys on aikuinen, joka ohjaa toimintaa. Ohjaajalla on kaksi tärkeää roolia. Tukioppilastoiminnan ohjaaja koordinoi koulun tukioppilastoimintaa huolehtien muun muassa tukioppilaiden rekrytoinnista, koulutuksesta, toiminnan suunnittelun ohjaamisesta ja toiminnan tiedottamisesta koulun muulle väelle. Lisäksi ohjaaja toimii tukioppilai-

den tukena ja kannustajana huolehtien ryhmäytymisestä, tapaamisista ja toiminnan ohjaamisesta.

MLL suosittelee tukioppilaiden ohjaamiseen työparimallia. Monissa kouluissa työparina toimivat opettaja ja koulunuorisotyöntekijä/kouluvalmentaja. Työparin kanssa toimintaa voi ideoida yhdessä ja jakaa vastuita.

Ohjaajan muistilista

Huolehdi

- Tukioppilasryhmän turvallisuuden ja luottamuksen rakentamisesta, varaa riittävästi aikaa tutustumiselle.
- Tukioppilaiden kokoonpanon vaihtuvuudesta, kun suunnitellaan ja toimitaan pareittain tai pienryhmissä. Näin vastuu jakautuu, tukioppilaat voivat toimia erilaisissa rooleissa ja ehkäistään kuppikuntien muodostumista.
- Kaikkien ideoiden pääsemisestä kuuluviin.

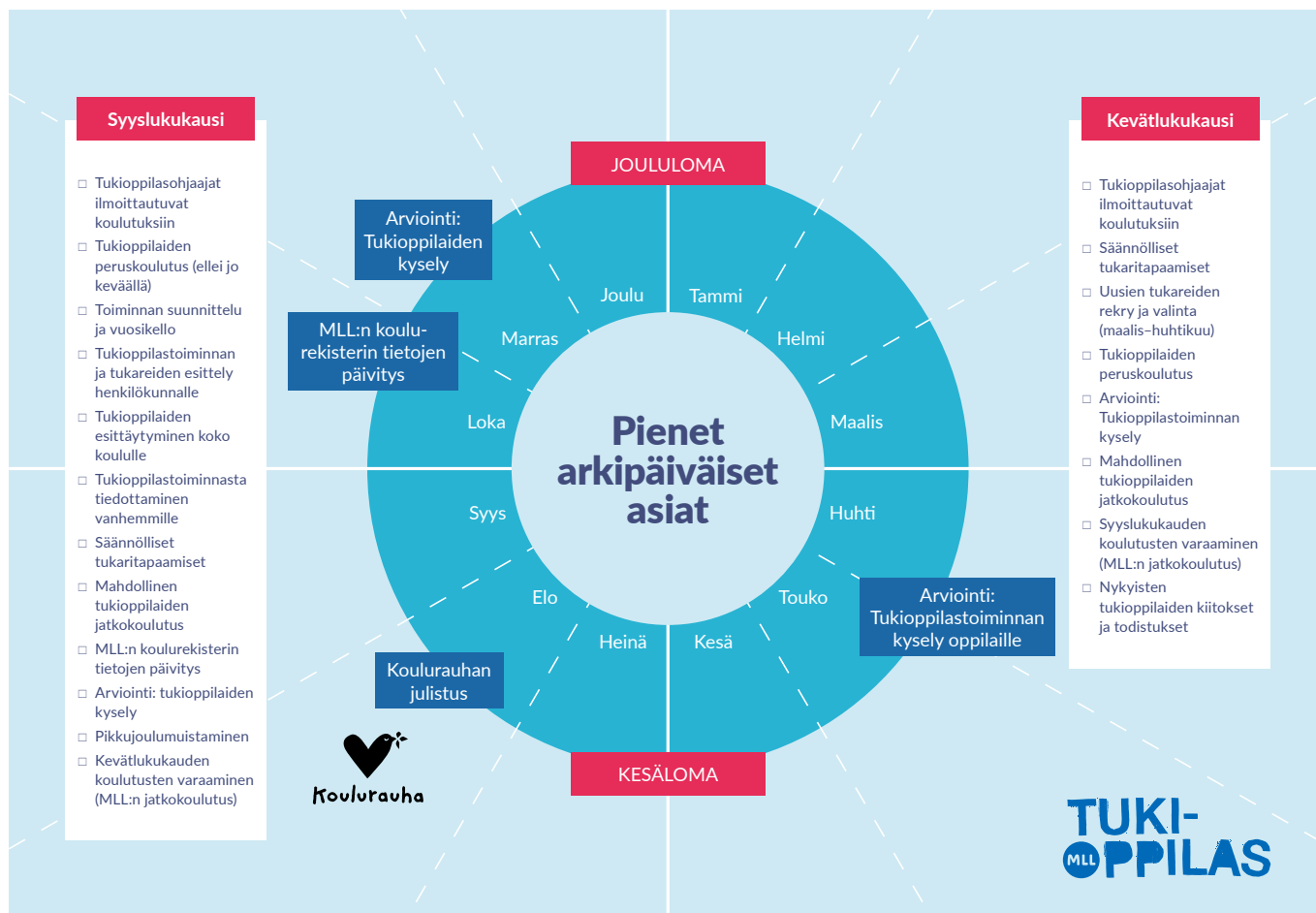
Pohdi

- Millaiset harjoitukset sopivat kunkin ryhmän kanssa tehtäviksi. Ryhmät ovat erilaisia: toisissa ryhmissä luottamuksen rakentaminen vie pidemmän aikaa, toiset taas ovat nopeammin valmiimpia haastavampaankin työskentelyyn.
- Minkälaisissa rooleissa tukioppilaat pääsevät hyödyntämään omia vahvuuksiaan.

Muista

- Oma esimerkki välittyy ryhmän toimintaan. Kiinnitä huomiota omaan tapaasi ohjata ja ottaa oppilaat huomioon.
- Oma roolisi innostajana ja rohkaisijana on merkittävä.
- Joskus roolisi on toimia jarruna ja muistuttelijana. Kaikkia ideoita ei tarvitse toteuttaa.
- Kehu, kiitä ja anna yksilöllinen huomio jokaiselle.

Tukioppilastoiminnan lukuvuosi

Näin koulutat tukioppilaat

Tukioppilaan peruskoulutus antaa valmiudet toimia tukioppilaana omassa koulussa. Peruskoulutuksen lisäksi monissa kouluissa tukioppilaille järjestetään myös jatkokoulutuksia eri teemoista, kuten yksinäisyyden tai kiusaamisen ehkäiseminen. Jatkokoulutuksissa syvennetään peruskoulutuksessa opittuja tietoja ja taitoja.

→ mll.fi/tukarikoulutus

Peruskoulutuksen tavoitteena on, että koulutuksen jälkeen oppilas

- ymmärtää tukioppilastoiminnan arvot ja tavoitteet sekä osaa toimia niiden mukaisesti
- ymmärtää tukioppilaan tehtävät
- osaa tunnistaa kiusaamista ja loukkaavaa kohtelua sekä ymmärtää kiusaamisen syitä ja seurauksia
- tietää kuinka ennaltaehkäistä kiusaamista
- tietää kuinka toimia kiusaamistilanteissa ja tukea kiusattua
- osaa tutustuttaa ja ryhmäyttää oppilaita sekä ohjata leikkejä
- osaa suunnitella ja ohjata toimintaa.

Yläkoulun tukioppilaiden peruskoulutuksen kesto on 12 oppituntia. Se on suunniteltu kaksipäiväiseksi koulutukseksi. Ensimmäisen koulutuspäivän teemoja ovat ryhmä tutuksi, toiminnan perusteet, tukioppilaana toimiminen sekä leikkien ohjaaminen. Toisen koulutuspäivän teemoja ovat kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisy sekä toiminnan suunnittelu.

Löydät tästä oppaasta valmiin koulutusmallin, mutta voit muokata sitä valitsemalla vaihtoehtoisia harjoituksia, jotka löytyvät kunkin teemaosion lopusta.

Osallistu itsekin harjoituksiin aina, kun se on mahdollista. Ohjaajan esimerkki auttaa oppilaita heittäytymään harjoituksiin.

Jos mahdollista, voit pyytää nykyiset tukioppilaat vierailemaan koulutukseen. Tukioppilaat voivat ennakottehtävänä pohtia vastauksia asioihin, jotka mietityttävät uusia tukioppilaita (esim. liittyen ryhmäytymiseen, tukioppilana toimimiseen jne.). Koulutuksessa tukioppilaat vastaavat uusien tukioppilaiden pohdintoihin.

12 oppitunnin peruskoulutusmalli (12 x 45 min)

1. päivä

TEEMA JA SISÄLTÖ	HARJOITUKSET	TARVIKKEET
1. Koulutuksen startti • koulutuksen ohjelma, tavoitteet ja toimintatavat	• Turvallinen fiilis 15 min	• Post-it -laput • kyniä
2. Ryhmä tutuksi • tutustuminen • ryhmäytyminen	• Minä myös 10 min • Kolme asiaa minusta 15 min	• paperia • kyniä
3. Toiminnan perusteet • MLL:n rooli • toiminnan tavoitteet ja arvot • monenlaiset tukioppilaat	• MLL tietovisa 20 min • Tukioppilastoiminnan puu 45 min • Tukioppilastoiminnan arvot 20 min	• paperia • kyniä • tusseja • palkinto visan voittajalle
4. Tukioppilaana toimiminen • tukioppilaan tehtävät • tukioppilas ja myönteinen ilmapiiri	• Tukioppilaan tehtävät 15 min • Vastaantulijat 10 min • Kunnioittava kohtaaminen 15 min	• paperia • kyniä
5. Leikkien ohjaaminen • leikkien ohjaamisen harjoittelu	• Tyynyralli 30 min • Harjoitus tekee mestarin 45 min	• 2 eriväristä tyynyä • puhelimet/tabletit tai leikit tulostettuna
6. Lopetus • yhteenveto • palaute	• Kehuja jaossa 10 min	• kartonkia • kyniä

2. päivä

TEEMA JA SISÄLTÖ	HARJOITUKSET	TARVIKKEET
1. Päivän aloitus • päivän käynnistys • tutustuminen • monenlaiset tukioppilaat	• Pikatreffit 15 min • Ominaisuuksien kukka 15 min	• kello äänimerkkiä varten • paperia • kyniä
2. Kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisy • kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisy • kiusattujen ja yksinäisten huomioiminen/tuki	• Turvallinen ilmapiiri 30 min • Yksinäisyysrinki 30 min • Haastavia tilanteita koulussa 45 min	• tilannekuvaukset pienryhmille
3. Toiminnan suunnittelu • suunnittelu	• 1-2-3 10 min • Ideoidaan! 45 min • Ideoiden arviointi ja koonti 40 min	• isoa paperia • kyniä • liite 1. Ideoiden arviointitaulukko • liite 2. Toimintaideat lukuvuodelle
4. Lopetus ja koonti • tukioppilaan vahvuudet • palaute	• Tukioppilaan vahvuudet 20 min • Käsipalaute 10 min	• paperia • kyniä • lankakerä/pallo

Tukioppilaiden peruskoulutus: 1. päivä

Peruskoulutuksen ensimmäisen koulutuspäivän kesto on 6 x 45 min. Koulutuspäivässä tukioppilaat

1. tutustuvat toisiinsa ja ryhmäytyvät
2. oppivat mitä tukioppilastoiminta on ja miksi sitä tehdään
3. oppivat tukioppilaana toimimisesta ja myönteisen ilmapiirin luomisesta
4. oppivat leikkien ja ryhmän ohjaamista.

1. Koulutuksen startti

Aloita tukioppilaiden koulutus kertomalla, mistä koulutuksessa on kyse ja minkälaisia asioita tukioppilaat tulevat oppimaan. Sopikaa yhteisistä säännöistä, jotta jokaisen on helppo ja turvallinen olo osallistua.

Kerro päivän ohjelmasta ja siitä, kuinka koulutusta on kahtena erillisenä päivänä. Kerro myös siitä, että ensimmäisenä päivänä tukioppilaat tutustuvat toisiinsa ja tukioppilastoimintaan sekä siihen, kuinka tukioppilaina toimitaan ja mitä toiminta pitää sisällään. Kerro, että päivä pitää sisällään toiminnallisia harjoituksia ja yhdessä tekemistä.

Turvallinen fiilis

Tavoite: Luoda koulutukseen turvallinen ilmapiiri.

Tarvikkeet: Post-it -laput, kyniä.

Kesto: 15 minuuttia.

Harjoitukset

1. Kerro oppilaille, että turvallinen ilmapiiri tarkoittaa sitä, että jokainen uskaltaa osallistua, kertoa mielipiteensä ja kokee tulevansa kohdatuksi sekä arvostetuksi omalla itsenään. Tällaisen ilmapiirin haluamme luoda myös tähän koulutuspäivään.
2. Pyydä oppilaita pohtimaan ja kirjoittamaan Post-it -lapuille, mitä tarvitaan, jotta he voivat olla koulutuksessa oma itsensä ja osallistua täysillä. Kootkaa ajatukset yhteen.
3. Keskustelkaa:
 - Millainen on turvallinen ilmapiiri?
 - Miksi on tärkeää, että huolehditaan ilmapiirin turvallisuudesta?
 - Mikä voi estää turvallisen ilmapiirin muodostumista?

Kerro oppilaille: Tukioppilaiden tärkeänä tehtävänä on luoda kouluun turvallista ilmapiiriä.

2. Ryhmä tutuksi

Tässä osiossa

- luodaan turvallista ilmapiiriä
- tutustutaan toisiin ja opetellaan nimiä
- ryhmäydytään tukioppilasryhmänä.

Minä myös

Tavoite: Tutustua toisiin ja keskustella, minkälaiset harjoitteet ovat hyviä ryhmäytymisharjoituksia.

Kesto: 10 minuuttia.

Harjoitukset

1. Ohjeista oppilaat seisomaan rinkiin ja kerro ohjeistus.

Kuulette väitteitä. Mikäli väite pitää kohdallasi paikkaansa, astu askel eteenpäin/vaihda paikkaa jonkun kanssa, jonka kohdalla väite myös pitää paikkaansa.

- Heräsin tänä aamuna väsyneenä.
- Pidän kirjojen lukemisesta.
- Minulla on lemmikki.
- Harrastan jonkin instrumentin soittamista.
- Osaan yli kolmea kieltä.
- Minulla on sisaruksia.
- Pidän urheilusta.
- Asun yli kahden kilometrin päässä koulusta.
- Suosikkijäätelömakuni on suklaa.

Oppilaat voivat myös itse keksiä väittämiä.

2. Keskustelkaa:

- Mikä oli harjoituksen tavoite?
- Oliko harjoitus hyvä? Miksi?
- Millaiset harjoitukset ovat hyviä uudessa ryhmässä, kun kaikki eivät vielä tunne toisiaan?
- Mitä harjoitusten ohjaamisessa on tärkeää huomioida?
- Miten tutustuminen liittyy tukioppilastoimintaan?

Kerro oppilaille: Tutustumiseen on hyvä käyttää aikaa. Se, että tuntee toiset ryhmäläiset, auttaa luomaan ryhmään turvallista ilmapiiriä. Myös tukioppilastoiminnassa tutustuminen on tärkeä teema, sillä tukioppilaat järjestävät muille oppilaille toimintaa, joka auttaa tutustumaan muihin (esim. välituntitoiminta, leikit ja ryhmäyttäminen).

Uudessa ryhmässä tutustumiseen kannattaa käyttää ns. matalan kynnyksen harjoituksia, jollainen tämä harjoitus oli. Kaikkien oli helppo osallistua, ei tarvinnut puhua eikä ottaa katsekontaktia. Väittämät olivat sellaiset, joihin oli helppo vastata ”Minä myös”. Harjoitus sopii hyvin tukioppilaiden ohjattavaksi muille oppilaille.

Kolme asiaa minusta

Tavoite: Tutustua toisiin.

Tarvikkeet: Paperia, kyniä.

Kesto: 15 minuuttia.

Harjoitukset

1. Jaa oppilaille paperit ja kynät. Jos haluat varmistaa, että keskusteluparit sekoittuvat, jaa oppilaille useamman värisiä papereita. Keskustelupariksi on löydettävä oppilas, jolla on samanvärisen paperi.
2. Pyydä kirjoittamaan paperiin kolme asiaa itsestä 1–2 sanalla. Voit antaa esimerkkejä. Asiat voivat liittyä esimerkiksi kouluun, perheeseen, harrastuksiin, omiin taitoihin tai lempiasioihin. Jos on vaikea keksiä asioita, anna vielä konkreettisempia esimerkkejä, kuten oma kengännumero.
3. Ohjeista kiertämään tilassa ja äänimerkistä etsimään itselle pari. Parit näyttävät toisilleen omaa paperiaan. Tehtävänä on valita toisen paperista yksi asia, josta haluaa kuulla enemmän. Kummallakin on 1 min aikaa kertoa omasta asiasta toiselle.
4. Jatkaa kiertämistä ja äänimerkin kuultuane etsikää uusi pari.
5. Lopuksi voidaan käydä yhteinen kierros, jossa jokainen kertoo oman nimensä ja yhden asian omasta paperistaan.
6. Keskustelkaa:
 - Miksi toisiin tutustumiseen kannattaa käyttää aikaa?
 - Mitkä asiat tutustumiseen vaikuttavat?
 - Mikä sitä helpottaa?
 - Oliko tämä kiva tutustumisharjoitus? Miksi?

Kerro oppilaille: Tukioppilastoiminnassa on tärkeää, että kaikkien on helppo osallistua toimintaan ja leikkeihin. Valitsemalla tarkasti sopivat harjoitukset, helpotetaan osallistumista.

Uudessa ryhmässä kannattaa edetä parityöskentelystä kohti isompaa ryhmää. Tässä harjoituksessa kukin voi päättää sen, mitä haluaa kertoa itsestään. Harjoitus sopii hyvin tukioppilaiden ohjattavaksi muille oppilaille.

Vaihtoehtoiset harjoitukset

→ mll.fi/tehtavakortit:

- 201. Olenko ainoa? 15 min
- 203. Tutustumisruudukko 15 min
- 234. Nalle kiertoon 10 min
- 235. Lelut lattialla 15 min
- 236. Kaverikirja 30 min
- 237. Onnenpyörä 10 min
- 238. Erilaisuuskävely 15 min
- 239. Heliumkeppi 20 min
- 240. Sokea neliö 20 min

3. Toiminnan perusteet

Tässä osiossa

- tutustutaan Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimintaan.
- tutustutaan tukioppilastoiminnan tavoitteisiin ja arvoihin.

MLL tietovisa

Tavoite: Tutustua MLL:n toimintaan.

Tarvikkeet: paperia ja kyniä, palkinto voittajalle.

Kesto: 20 minuuttia.

Ohjeet

1. Jaa kyniä ja paperia.
2. Jaa pienryhmät tai parit.

Esitä tietovisan kysymyksiä ja vastausvaihtoehdot. Pyydä oppilaita kirjoittamaan lapuille vastaukset tai näyttämään vastaus liikkein (esim. A: kyykkyy, B: X hyppy C: nousu varpailleen). Oikeat vastaukset on **lihavoitu**.

Kysymykset

1. Minkä järjestön toimintaa tukioppilastoiminta on?
 - a. Suomen Punainen Risti (SPR)
 - b. Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL)**
 - c. Pelastakaa Lapset
2. Mistä maasta MLL toi tukioppilastoiminnan Suomeen?
 - a. Ruotsista
 - b. Yhdysvalloista**
 - c. Englannista
3. Kuinka kauan Suomen kouluissa on ollut tukioppilastoimintaa?
 - a. alle 10 vuotta
 - b. 30 vuotta
 - c. yli 50 vuotta**

4. Kuinka paljon tukioppilaita toimii vuosittain Suomen yläkouluissa?
 - a. 3000
 - b. 11 000**
 - c. 20 000
5. Tukioppilaiden tärkeä tehtävä on
 - a. toimia koulussa vain ja ainoastaan tapahtumatoimistona
 - b. tehdä pieniä hyviä tekoja arjessa**
 - c. pitää muut oppilaat tukioppilastoiminnan ulkopuolella
6. Suomessa julistetaan joka vuosi valtakunnallinen koulurauha. Milloin koulurauha julistettiin ensimmäisen kerran?
 - a. vuonna 1970
 - b. vuonna 1990**
 - c. vuonna 2015
7. MLL ylläpitää Lasten ja nuorten auttavaa puhelinta. Mikä on palvelun puhelinnumero?
 - a. 116 111**
 - b. 112 111
 - c. 09 326587
8. Miten voi ottaa yhteyttä lasten ja nuorten auttaviin palveluihin?
 - a. soittamalla
 - b. kirjoittamalla kirjeen ja chattaamalla
 - c. tekemällä kaikkia edellä mainittuja**
9. MLL:n Nuortennetti-sivustolla on...
 - a. paljon tietoa nuoruudesta mm. kehityksestä, mielen hyvinvoinnista ja sosiaalisista suhteista**
 - b. moderoitu keskustelupalsta, jossa voi jutella toisten nuorten kanssa mistä vaan, myös tukioppilastoiminnasta**
 - c. läsnäoloa ja apua aikuisilta. Lasten ja nuorten puhelin, chat ja nettikirjepalvelu.**
10. Mitä vapaaehtoistyötä nuoret voivat tehdä MLL:ssä?
 - a. toimia Nuortennetin toimittajana**
 - b. toimia tukioppilana**
 - c. järjestää MLL:n paikallisyhdistyksessä lasten kerhon**

Käykää lopuksi oikeat vastaukset läpi ja laskekaa pisteet sekä palkitkaa voittajat.

Kerro oppilaille:

Tukioppilastoiminta:

- MLL toi tukioppilastoiminnan Suomeen vuonna 1972 Yhdysvalloista. Se oli aluksi päihdevalistusta nuorilta nuorille. Päihdevalistus on ajan saatossa jäänyt taka-alalle, ja toiminnan painotus on siirtynyt tässä hetkessä nuoria puhuttaviin aiheisiin, kuten yksinäisyyden ja kiusaamisen ehkäisyyn.
- Alkuajoista on kuitenkin säilynyt vertaistuen ajatus. Tämän päivän tukioppilastoiminnassa keskeistä on se, että oppilaat otetaan mukaan osaksi koulun hyvinvointityötä. Tukioppilaat suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa, joka lisää oppilaiden ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä. Tukioppilastoiminnalla rakennetaan turvallista ja myönteistä ilmapiiriä, jossa jokainen tulee nähdyksi, kuulluksi ja arvostetuksi omana itsenään.
- MLL tukee kouluja tukioppilastoiminnan järjestämisessä. MLL järjestää tukioppilasohjaajille koulutusta, kouluttaa tukioppilaita ja tekee materiaaleja niin ohjaajille kuin tukioppilaillekin.
- Koulurauha-ohjelma on ollut Suomen koulujen tärkeä perinne jo vuodesta 1990 alkaen, ja sen toteutus kulkee paikkakunnalta toiselle viestikapulan lailla. Koulurauha julistetaan Suomeen aina lukuvuoden alussa, ja sitä voi seurata suorana lähetyksenä kaikkialla Suomessa. Tapahtuman suunnittelevat oppilaat, jotka valitsevat lukuvuoden teeman ja kirjoittavat julistustekstin itse sekä suunnittelevat tehtäviä koko lukuvuodeksi. Usein koulut järjestävät valtakunnallisen tapahtuman yhteyteen omia tapahtumiaan ja nostavat teemaa pitkin lukuvuotta esille yhdessä tukioppilaiden kanssa. Ohjelmassa ovat mukana myös Poliisihallitus, Opetushallitus, Folkhälsan ja Suomen Vanhempainliitto.
- Lasten ja nuorten puhelin, 116 111, on kaikille alle 25-vuotiaalle tarkoitettu auttava puhelin, johon voi ottaa yhteyttä missä tahansa asiassa. Puhelin on avoinna vuoden jokaisena päivänä ja siihen vastaa vapaaehtoinen, luotettava aikuinen. Yhteydenotto on maksuton eikä näy puhelinlaskussa. Yhteyttä voi ottaa nimettömästi, eikä puheluita nauhoiteta. Palveluun voi kirjoittaa myös nettikirjeen tai ottaa yhteyttä chatin kautta.
- Nuortennetti-sivusto on 13–21 -vuotiaalle tarkoitettu nettisivusto, jossa on monipuolisesti tietoa, tukea ja toimintaa, kuten moderoitu keskustelupalsta. Sivustoa tekevät myös nuoret itse. Nuortennettiin voi lähettää julkaistavaksi oman kirjoituksen, videon tai vaikka sarjakuvan. Nuortennetissä voi myös toimia vapaaehtoisena toimittajana. Tukioppilaille löytyy omat sivut, joilta saa vinkkejä toiminnan toteuttamiseen.
- MLL:n paikallisyhdistykset toimivat vapaaehtoisvoimin eri puolilla Suomea. Osassa yhdistyksistä on myös toimintaa nuorten kanssa, mutta eniten järjestetään pikkulapsiperheille toimintaa, kuten perhekahviloita.

Tukioppilaiden tärkeä tehtävä on tehdä pieniä hyviä tekoja arjessa

Tukioppilastoiminnan puu

Tavoite: Pohtia tukioppilastoiminnan tavoitteita, toimintoja ja hyötyjä.

Tarvikkeet: Iso paperi, tusseja.

Kesto: 45 minuuttia.

Harjoitukset

1. Jaa pienryhmät ja ryhmille tarvikkeet.
2. Jokainen pienryhmä piirtää mahdollisimman isolle paperille puun juurineen.
3. Pyydä ryhmiä pohtimaan ja kirjaamaan vastauksia puuhun.
 - Mitä tavoitteita tukioppilastoiminnalla on? → juuret
 - Millaista taustatukea tukioppilas tarvitsee ja keneltä? → runko
 - Millaisia ominaisuuksia ja taitoja tukioppilas tarvitsee? → lehdet
 - Mitä tukioppilas tekee? → kukat
 - Mitä hyötyä toiminnasta on tukioppilaille? → omenat
4. Purkakaat harjoitus keskustelemalla.

Kerro oppilaille:

Tukioppilastoiminnan valtakunnalliset tavoitteet:

1. vahvistaa myönteistä ja turvallista ilmapiiriä
2. lisätä oppilaiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä
3. ehkäistä kiusaamista ja yksinäisyyttä.

Tukioppilaat järjestävät toimintaa ja tapahtumia, mutta tärkeintä on pienet, merkittävät teot arjessa (moikkaus, katse, hymy, tsemppaus). Toiminnan tulee olla tukioppilaiden näköistä ja itse suunnittelemaa. Ei tarvitse toistaa edellisvuosien toimintaa. Tarvitaan monenlaisia tukioppilaita. Tärkeää, että jokainen voi osallistua omilla vahvuuksillaan.

Tukioppilastoiminnan arvot

Tavoite: Ymmärtää tukioppilastoiminnan arvot sekä pohtia, miten ne näkyvät käytännön toiminnassa.

Tarvikkeet: Paperia, kyniä.

Kesto: 20 minuuttia.

Harjoitukset

1. Kirjoittakaa tukioppilastoiminnan arvot papereille (yksi arvo/paperi). Arvoja ovat
 - Yhdenvertaisuus
 - Vapaaehtoisuus
 - Ilo
 - Luottamuksellisuus
 - Lapsuuden ja nuoruuden arvostus
 - Osallisuus ja oppilaiden äänen kuuluminen
2. Keskustelkaa mitä arvo tarkoittaa.
3. Jaa pienryhmät ja kullekin ryhmälle yksi arvo.
4. Ryhmien tehtävänä on pohtia, mitä arvo tarkoittaa ja miten se näkyy tukioppilastoiminnassa.
5. Käykää arvot yhdessä läpi.
6. Lopuksi jokainen voi valita kolme arvoa, jotka ovat itselle tärkeitä ja joita haluaa erityisesti huomioida toimissaan tukioppilaina.

Kerro oppilaille: Arvot ovat asioita, joita pidämme tärkeinä, ja joiden vuoksi haluamme toimia. Kun tehdään yhdessä asioita, on hyvä pysähtyä miettimään, mitä arvoja toiminnan taustalla on ja toteutuvatko arvot käytännössä. Katso arvot s. 7.

4. Tukioppilaana toimiminen

Tässä osiossa

- syvennyttään tukioppilaiden tehtäviin ja tukioppilaana toimimiseen.
- arvioidaan koulun ilmapiiriä ja opitaan, kuinka tukioppilaat voivat vaikuttaa siihen.

Tukioppilaan tehtävät

Tavoite: Pohtia tukioppilaan perustehtäviä.

Tarvikkeet: Paperia ja kyniä.

Kesto: 15 minuuttia.

Harjoitukset

1. Jaa oppilaille kynät ja paperia.
2. Jokainen piirtää paperille kuusi yhtä suurta ruutua ja kirjoittaa kuhunkin yhden tukioppilaan tehtävän (6 tehtävää yhteensä).
3. Seuraavaksi oppilaat repivät osiot erilleen niin, että tulee kuusi erillistä lappua.
4. Ohjeista poistamaan ja repimään kaksi vähiten tärkeintä tehtävää.
5. Ohjeista poistamaan ja repimään vielä kaksi vähiten tärkeintä.
6. Keskustelkaa jäljelle jääneistä tehtävistä.

Kerro oppilaille: Ei ole yhtä oikeaa tapaa olla tukioppilas, kaikenlaisia tukioppilaita tarvitaan.

Vastaantulijat

Tavoite: Ymmärtää sanattoman viestinnän, eleiden ja ilmeiden merkitys.

Kesto: 10 minuuttia.

Harjoitukset

1. Pyydä oppilaita kävelemään ympäri tilaa. Kerro tapa, jolla vastaantulijoihin suhtaudutaan. Tavat voivat olla esim. seuraavia:
 - Katso liikkuessasi lattiaan, älä kiinnitä muihin huomiota (älä kuitenkaan törmäile).
 - Katso vastaantulijaa nopeasti, mutta käännä katseesi heti takaisin lattiaan.
 - Katso vastaantulijaa silmiin ja hymyile hänelle.
 - Katso vastaantulijaa silmiin ja nyökkää tervehdykseksi.
 - Katso vastaantulijaa silmiin, kättele ja kerro oma nimesi.
2. Keskustelkaa:
 - Miltä tuntui, kun toiset käänsivät katseensa pois? Olisiko heitä ollut helppo lähestyä?
 - Miltä tuntui, kun toinen katsoi silmiin ja tervehti?
 - Millainen ihminen on helposti lähestyttävä? Miten kehon asennot, ilmeet ja eleet vaikuttavat siihen?
 - Miksi on tärkeää, että tukioppilas on helposti lähestyttävä?

Kerro oppilaille: Tukioppilaiden yksi tärkeimmistä tavoitteista on luoda myönteistä ja mukaan ottavaa ilmapiiriä. Pienillä eleillä, kuten hymyllä ja tervehtimisellä viestimme toisille, että sinut on nähty ja olet osa meidän koulu yhteisöämme.

Kunnioittava kohtaaminen

Tavoite: Pohtia turvallista ja myönteistä ilmapiiriä sekä toisten kunnioittavaa kohtaamista.

Kesto: 15 minuuttia.

Harjoitukset

1. Asettukaa piiriin ja jättäkää piiriin yksi tyhjä paikka.
2. Kerro väitteitä. Mikäli väite pitää paikkaansa, oppilas vaihtaa paikkaa jonkun toisen väitteeseen myönteisesti vastaavan kanssa. Mikäli oppilas on ainut myönteisesti vastaava, siirtyy hän tyhjälle paikalle. Harjoituksen voi tehdä myös tuoleilla istuen.

Väitteet:

Vaihda paikkaa...

- jos toisen hymy tai ystävällinen katse on joskus tuonut sinulle hyvää mieltä.
- jos olet joskus mennyt juttelemaan henkilölle, joka on ollut yksinäisen oloinen.
- jos olet joskus joko huomaamattasi tai tahallasi kohdellut toista työkeästi.
- jos olet viimeisen viikon aikana sanonut jotain ystävällistä toiselle.
- jos olet kommentoinut toiselle kannustavasti sosiaalisessa mediassa.
- jos olet joskus sosiaalisessa mediassa puuttunut loukkaavaan keskusteluketjuun, esimerkiksi ilmoittanut siitä ylläpitäjälle tai sanonut ketjussa, että mielestäsi keskustelu ei ole asiallista.
- jos olet joskus lähettänyt rohkaisevan viestin henkilölle, jota on mielestäsi kohdeltu loukkaavasti.
- jos olet tänään toiminut ystävällisesti tai auttavaisesti toista kohtaan.
- jos olet tänään hymyillyt jollekin toiselle.
- jos olet huomannut, että joku on jätetty ryhmän ulkopuolelle ja olet pyrkinyt saamaan hänet mukaan ryhmään.

- jos olet joskus uskaltanut puolustaa kiusattua tai syrjittyä.
 - jos olet joskus huomannut, että ennakkoluulot ovat saaneet sinut käyttäytymään epäystävällisesti jotain toista kohtaan.
 - jos olet puolustanut kiusattua tai syrjittyä.
 - jos ajattelet, että voisit tänään tehdä jonkin pienen hyvän teon toiselle.
3. Keskustelkaa:
- Millaiset asiat ja teot luovat myönteistä ilmapiiriä?
 - Miten itse olet joskus kannustanut muita tai luonut hyvää ilmapiiriä?
 - Jos olet puolustanut kiusattua tai syrjittyä, miten olet sen tehnyt ja saiko muilta tukea?
 - Millä tavoin tukioppilas voi luoda koulussa hyvää ilmapiiriä?
 - Miksi huonoon käytökseen puuttuminen voi olla vaikeaa?

Kerro oppilaille: Tukioppilas voi näyttää omalla esimerkillään mallia kunnioittavasta kohtaamisesta. Jos koulussa on tullut tavaksi puhua toisille työkeästi tai muodostaa klikkejä, moni oppilas kokee, että koulussa pitää olla varuillaan. Yksin on vaikea uskaltaa toimia toisin. Myönteistä ilmapiiriä ja tunnetta kaikkien kuulumisesta koulu-yhteisöön voidaan rakentaa tietoisesti. Tukioppilastoiminnan avulla voidaan korostaa sitä, että kaikki oppilaat ovat osa koulu-yhteisöä. Hyvä alku on esimerkiksi ystävällisen tervehtimisen kulttuuri.

Vaihtoehtoiset harjoitukset

→ mll.fi/tehtavakortit:

- 328. Mikä mietityttää? 15 min
- 329. Tukarieläintarha 20 min
- 330. Kohtaamisia 10 min

5. Leikkien ohjaaminen

Tässä osiossa

- harjoitellaan leikkien suunnittelua.
- opitaan leikkien ohjaamista.

Tyynyralli

Tavoite: Harjoitella yhdessä toimimista ja antaa esimerkki ryhmän ohjaamisessa huomioitavista asioista.

Tarvikkeet: Kaksi eriväristä tyynyä tms.

Kesto: 30 minuuttia.

Harjoitukset

1. Pyydä oppilaita muodostamaan iso piiri. Tehkää jako kahteen siten, että parittoman numeron saaneet ovat joukkue ja parillisen numeron saaneet ovat toinen joukkue.
2. Joukkueet saavat omat tyynyt, jotka erottuvat toisistaan.
3. Tyynyt lähtevät piirin vastakkaisilta puolilta liikkeelle myötä päivään siten, että kumpikin joukkue ojentaa mahdollisimman nopeasti tyynyn seuraavalle oman joukkueen jäsenelle (1-3-5-7-9-11...). Tyynyt ajavat kilpaa ja voittaja on se joukkue, jonka tyyny ohittaa ensimmäisenä toisen joukkueen tyynyn.

4. Ennen kilpailua on hyvä sopia yhteisesti, miten toimitaan, jos tyyny putoaa matkalla.
5. Keskustelkaa:
 - Millainen on hyvä leikki?
 - Muistatko olleesi mukana leikissä, joka ei toiminut/ollut mukava?
 - Minkälaiselle ryhmälle tämä leikki sopisi, miksi?
 - Mitä leikin ohjaamisessa on hyvä huomioida?
 - Miten leikin ohjaamiseen voi valmistautua?

Kerro oppilaille: Leikki pitää valita ryhmän mukaan. Onhan leikki turvallinen kaikille? Onhan siihen helppo osallistua? Sopiiko se ryhmäläisille? Ovathan ohjeet ymmärrettävät? Hyvä suunnittelu ja ohjaamisen harjoittelu auttavat.

Leikkien ohjaajan muistilista

Leikkien ja ryhmän ohjaamisessa on monta huomioon otettavaa asiaa.

Leikin valinta:

- Valitse leikki ryhmän mukaan.
- Jos ryhmäläiset eivät tunne toisiaan, valitse matalan kynnyksen leikki. Tutussa ryhmässä voi kokeilla jo hieman vaativampaa leikkiä.
- Mieti, miten muokkaat leikkiä, jos ryhmässä on rajoituksia (esim. yhdellä oppilaalla jalka kipsissä).
- Leikin pitää tuottaa hyvää mieltä, siinä ei saa joutua nolostumaan tai ulkopuoliseksi.

Valmistautuminen:

- Kokeile leikkiä ennen kuin ohjaat sen muille.
- Varmista, että käytössä on sellainen tila, jossa leikin pystyy leikkimään.
- Tarkista, mitä tarvikkeita tai välineitä leikissä tarvitaan.
- Selvitä, keitä on paikalla, montako osallistujaa ja onko opettaja mukana.
- Sopikaa varasuunnitelma, jos leikin ohjaaminen ei jostain syystä onnistukaan.

Leikin ohjaus:

- Selitä leikin säännöt.
- Innostu itse leikistä.
- Huolehdi, että leikki sujuu ohjeiden mukaan.
- Tarkkaile leikkijöitä. Hiljaisia voi innostaa ja kannustaa, riehakkaimpia voi hieman hillitä. Leikin ohjaaja huolehtii myös siitä, että kaikki mahtuvat osallistumaan ja saavat puheenvuoron.
- Lopeta oikeaan aikaan (pohdi etukäteen, mistä huomaa, että on aika lopettaa leikki).
- Huomioi kaikki leikkijät, myös leikistä pudonneet.
- Kiitä osallistumisesta.

Harjoitus tekee mestarin

Tavoite: Harjoitella leikin ohjaamista.

Tarvikkeet: Puhelimet/tabletit, tai leikit tulostettuna valmiiksi Nuortennetistä.

Kesto: 45 minuuttia.

Harjoitukset

1. Jaa oppilaat pienryhmiin.
2. Tutustukaa Nuortennetin leikkipaikkaan: nuortennetti.fi/tukarileikit. Kukin ryhmä poimii sieltä yhden harjoituksen. Voit antaa tarvittaessa reunaehdoja leikin valitsemiseksi:
 - kesto 5–10 minuuttia.
 - sopii sisätiloihin/luokkaan.
 - voi ohjata esim. 7-luokkalaisille.
 - teema voi liittyä esim. tutustumiseen.

Muistuta, että etukäteen sovitaan, kuka/ketkä ohjaavat leikin muille ja miten ohjeet annetaan.

3. Pienryhmät ohjaavat leikkinsä vuorotellen muille ryhmäläisille. Jokaisen leikin jälkeen pysähdytään keskustelemaan leikistä ja ohjaamisesta:
 - Millaisiin tilanteisiin ja kenelle leikki sopii?
 - Voiko leikissä tulla vastaan haasteita (esim. jos leikistä tippuu pois heti alussa, joutuuko vain odottamaan ryhmän ulkopuolella vai voiko leikkiä muuttaa niin, ettei siitä tippuisi ainakaan heti)?
 - Mikä leikissä oli hyvää?
 - Miten sujui ohjeiden antaminen?
 - Kerrottiinko säännöt selkeästi ja kuuluvalla äänellä?
 - Kerrottiinko leikin tavoite eli miksi leikki tehtiin?
 - Miten voisi vielä parantaa ohjeiden antamista?
4. Keskustelkaa:
 - Miltä leikin ohjaaminen tuntui?
 - Mikä oli helppoa? Mikä vaikeaa?
 - Jännittikö ohjaaminen? Miten voisi seuraavalla kerralla helpottaa jännitystä?
 - Miten toimia, jos a) joku ei kuuntele ohjeita b) joku ei halua osallistua c) joku riehaantuu d) joku vetäytyy nurkkaan e) joku ei ymmärrä sääntöjä f) jotain jännittää?

Kerro oppilaille: Leikkiä ohjatessa voi alkaa jännittää. Ajattele, että sinun ei tarvitse muistaa kaikkea ulkoa. Kun olet pienryhmän kanssa ohjaamassa leikkiä, voitte rennosti keskustella ja sopia, että autatte toisianne. Moni hakee esiintymiseensä turvallisuuden tunnetta esimerkiksi pitämällä jotakin kädessään tai ottamalla mahdollisimman mukavan asennon.

Vaihtoehtoiset harjoitukset

→ mll.fi/tehtavakortit:

- 241. Muistoja yläkoulun aloittamisesta 20 min
- 242. Katseet kohtaavat 10 min
- 243. Suomalaiset bussipysäkillä 10 min
- 244. Kymppipallo 20 min

6. Lopetus

Kokoa päivän aikana opitut asiat. Nosta kolme keskeistä asiaa koulutuksen sisällöistä. Päätäkää päivä kivaan palauteharjoitukseen.

Kehuja jaossa

Tavoite: Vahvistaa myönteistä minäkuvaa ja harjoitella antamaan myönteistä palautetta.

Tarvikkeet: Kartonkia tai paperia, kyniä.

Kesto: 10 minuuttia.

Harjoitukset

1. Asettukaa piiriin.
2. Jaa jokaiselle yksi korttipohja. Halutessanne voitte leikata ne sydämen tai tähden muotoon.
3. Jokainen kirjoittaa nimensä korttiin.
4. Laittakaa kortit kiertämään. Jokainen kirjoittaa jokaiseen korttiin jotain myönteistä palautetta siitä henkilöstä, jonka nimi kortissa on. Painota vahvuuksien ja positiivisten ajatusten kirjoittamista.
5. Keskustelkaa:
6. Miltä palautteen antaminen ja saaminen tuntui?
7. Minkälaisista asioista palautteen saaminen tuntui mukavimmalta?

Kerro oppilaille: On tärkeää sekä saada itse myönteistä palautetta että osata antaa sitä muille. Tukioppilas voi näyttää tässä tärkeää esimerkkiä muille. Kiitos koulutuspäivästä!

**On tärkeää
sekä saada itse
myönteistä
palautetta että
osata antaa sitä
muille**

Tukioppilaiden peruskoulutus: 2. päivä

Peruskoulutuksen toisessa koulutuspäivässä tukioppilaat

1. jatkavat ryhmäytymistä
2. syventävät osaamista kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisyyn
3. suunnittelevat, miten tukioppilastoiminta näkyy koulun arjessa ja minkälaista toimintaa tukioppilaat voisivat järjestää.

1. Päivän aloitus

Voit palata aluksi edelliseen koulutuspäivään ja sen sisältöihin. Kerro, että tänään jatketaan ryhmäytymistä ja toisiin tutustumista, syvennytään kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisyyn sekä suunnitellaan itse toimintaa.

Pikatreffit

Tavoite: Tutustua toisiin.

Tarvikkeet: Kello tms. äänimerkkiä varten.

Kesto: 15 minuuttia.

Harjoitukset

1. Asettukaa kahteen sisäkkäiseen piiriin kasvot vastakain. Kummassakin piirissä on oltava yhtä paljon osallistujia, jotta jokaiselle on pari. Huolehdi siitä, että kaverukset eivät ole vierekkäin. Uudessa ryhmässä on riski, että oppilas juttelee mieluummin tutun vierustoverin kuin vastapäisen kanssa.
2. Pari keskustelee annetusta teemasta (esim. 1 min/pari).
3. Äänimerkistä ulompi piiri siirtyy yhden askeleen vasemmalle ja samalla keskustelupari vaihtuu. Anna uusi teema, josta keskustellaan. Keskusteluteemoja:
 - Lempikirja/elokuva/sarja
 - Lapsuuden toiveammatti
 - Lempiruoka/juoma
 - Lempimusiikki
 - Lempivuodenaika
 - Toivematkakohde
 - Vapaa-ajan mieluisin tekeminen
 - Kiva tukioppilasmuisto
 - Yhdistävä tekijä
 - Mitä tekisit, jos voitaisit lotossa
4. Keskustelkaa:
 - Oliko harjoitus hyvä tutustumiseen? Miksi?
 - Mitä hyviä puolia harjoituksessa on?
 - Voiko siihen liittyä jotain haasteita?

Kerro oppilaille: Harjoitus on matalan kynnyksen tutustumisharjoitus. Se, että pari muodostuu automaattisesti, helpottaa keskustelua tuntemattomammankin kanssa. Harjoituksessa jokainen voi itse päättää kuinka paljon tee-

masta kertoo. Harjoituksen voi ohjata myös muille oppilaille. Tutustumis- ja ryhmäytymisharjoituksia on hyvä tehdä läpi vuoden, mutta erityisesti, kun ryhmässä tapahtuu muutoksia.

Ominaisuuksien kukka

Tavoite: Ryhmäytyä ja huomata, mikä meitä yhdistää ja erottaa.

Tarvikkeet: Paperia ja kyniä.

Kesto: 15 minuuttia.

Harjoitukset

1. Jaa oppilaat pienryhmiin.
2. Ryhmät piirtävät kukan, jossa on keskiosa ja jokaiselle ryhmän jäsenelle oma terälehti. Kirjoittakaa nimet terälehtiin.
3. Kirjoittakaa kukan keskelle, mitkä kolme asiaa yhdistävät kaikkia ryhmäläisiä.
4. Kirjoittakaa jokaisen omaan terälehteen jokin asia, mitä muilla ryhmän jäsenillä ei ole.
5. Esitelmää ryhmien kukat kaikille.
6. Keskustelkaa:
 - Mikä oli harjoituksen tavoite?
 - Mitä hyvää harjoituksessa oli?
 - Voiko siihen liittyä jotain haasteita?
 - Sopiiko harjoitus tutustumiseen ja ryhmäytymiseen?
 - Miksi on tärkeää, että on monenlaisia tukioppilaita?

Kerro oppilaille: On hienoa, että olemme ainutlaatuisia ja omanlaisia. Löytyy yhdistäviä tekijöitä ja erottavia tekijöitä. Ei ole ketään toista samanlaista kuin sinä. Jokaisella tukioppilalla on omat vahvuudet ja tärkeintä on, että ne pääsevät käyttöön.

2. Kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisy

Tässä osiossa

- syvennytään siihen, miten tukioppilas voi vahvistaa koulun myönteistä ilmapiiriä.
- opitaan, miten tukioppilas voi ehkäistä kiusaamista ja yksinäisyyttä koulussa.
- opitaan, miten tukioppilas voi osoittaa tukeaan toiselle oppilalle.

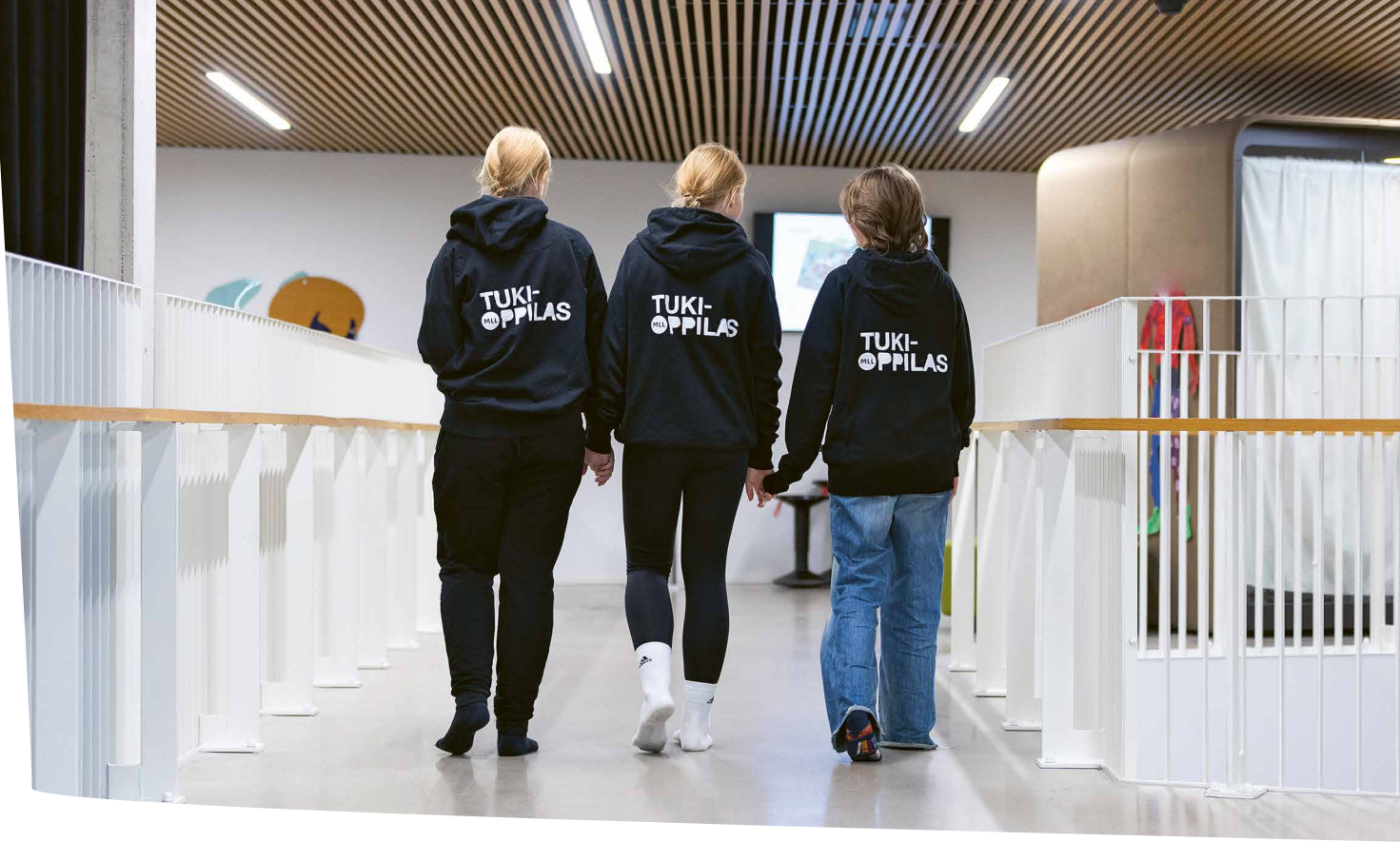
Turvallinen ilmapiiri

Tavoite: Arvioida oman koulun ilmapiiriä.

Kesto: 30 minuuttia.

Harjoitukset

1. Kerro oppilaille, että harjoituksessa sanotaan väittämiä ja oma mielipide ilmaistaan siirtymällä mielipidettä vastaavaan paikkaan luokassa. Sopikaa, mikä luokan kulmissa tarkoittaa ”täysin samaa mieltä”, mikä kulma ”melko

samaa mieltä”, mikä ”melko eri mieltä” ja mikä ”täysin eri mieltä”.

2. Valitse, mitkä väittämät haluat ottaa mukaan harjoitukseen. Väittämät on jaoteltu ilmapiiriin ja muiden huomioimiseen sekä kiusaamistilanteisiin liittyviin väittämiin.
3. Esitä väittämiä ja pyydä oppilaita siirtymään mielipidetä vastaavaan kulmaan. Kysy perusteluja mielipiteille ja keskustelkaa aiheesta. Muistuta, että jokainen pohtii rohkeasti omaa mielipidettään, eikä kenenkään tarvitse mennä muiden mukana.

Ilmapiiriin ja muiden huomioimiseen liittyvät väittämät:

- Tuntuu hyvältä, kun joku tervehtii koulussa.
- Koulussamme tervehditään muitakin kuin omia kavereita.
- Koulussamme on helppo olla oma itsensä.
- Jos joku haluaa olla itsekseen, annetaan hänen olla.
- Kaveriporukassakin voi tuntea olevansa yksinäinen.
- On tärkeää, että kaikilla on ainakin yksi kaveri.
- Koulussamme ei jätetä ketään ulkopuolelle.

Kiusaamistilanteisiin liittyvät väittämät:

- Kiusaaminen on helppo huomata.
- Kiusaaminen on vallankäyttöä.
- Koulussamme sivustakatsojat puuttuvat nimittelyyn tai kiusaamiseen.
- Kiusaamistilanteiden selvittämisessä pitää kuulla kaikkia osapuolia.
- Jos näkis jotakuta kiusattavan, kertoisin siitä varmasti aikuiselle.
- Koulussamme pitää varoa ja käyttäytyä tietyllä tavalla, että ei tulisi kiusatuksi.
- Koulussamme saa arvostusta kiusaamalla toisia.

4. Keskustelkaa:

- Mitä harjoitus kertoi koulun ilmapiiristä?
- Minkälaisiin asioihin tukioppilastoiminnalla voidaan vaikuttaa?

Kerro oppilaille:

- Tukioppilaat luovat kouluun myönteistä ilmapiiriä järjestämällä toimintaa ja näyttämällä esimerkkiä toisten huomioimisesta.
- Tukioppilaat auttavat oppilaita tutustumaan muihin.
- Huomatessaan yksin jääneen oppilaan, tukioppilas kutsuu mukaan. Siihen tarvitaan rohkeutta olla aloitteellinen, myötätuntoa ja halua olla toiselle ystävällinen.
- Tukioppilaat luovat kouluun kiusaamisen vastaista normia. Tukioppilaat näyttävät mallia: kiusaaminen ei ole hyväksyttävää ja siitä pitää kertoa koulun aikuiselle.
- Kiusaamiseen puuttuminen on aina aikuisen tehtävä. Tukioppilaalla voi kuitenkin olla monia keinoja tukea kiusattua kiusaamistilanteessa. Hän voi esimerkiksi mennä kiusatun viereen ja pyytää tätä mukaansa. Kiusaajalle voi sanoa, että ”älä viitsi, tuo ei ole kivaa”. Luokan yhteisessä some-ryhmässä tai viestiketjussa voi asiallisesti pyytää lopettamaan, jos joku käyttäytyy loukkaavasti. Aina voi myös yrittää vastata rakentavasti ennakkoluuloisiin kommentteihin. Jos kyse on netissä tapahtuvasta rasismista tai vihapuheesta, henkilön voi ilmiantaa poliisin nettivinkkipalvelussa ja nettipalvelun ylläpitäjälle.

Yksinäisyysrinki

Tavoite: Eläytyä ulkopuolelle suljetun asemaan.

Kesto: 30 minuuttia.

Harjoitukset

1. Pyydä oppilaat piiriin.
2. Yksi oppilaista menee luokan ulkopuolelle. Kerro hänelle, että tehtävänä on tulla luokkaan sisään, moikata ja kysyä, mikä tunti on seuraavaksi.
3. Anna piiriläisille ohje, kuinka heidän tulee suhtautua ulkopuolelta tulevaan oppilaaseen eri tilanteissa.
4. Kutsu luokan ulkopuolella oleva oppilas sisään. Oppilaat toimivat ohjeen mukaan. Anna äänimerkki, kun tilanne on ohi.
5. Keskustelkaa yhdessä tilanteesta: miltä se tuntui sisään-tulijasta, entä piirissä olevista? Mitä ajatuksia ja tunteita tilanne herätti?
6. Valitkaa seuraava luokan ulkopuolelle menijä ja ohjeista muut oppilaat seuraavaan tilanteeseen.

Tilanteet: Kun oppilas tulee luokkaan sisään...

- kukaan ei kiinnitä häneen mitään huomiota eikä kysymykseen vastata.
- hänelle tehdään tilaa, mutta osa pyörittelee silmiään tai naureskelee.
- hänelle tehdään tilaa, mutta vain muutama tervehtii, ilman katsekontaktia. Kukaan ei vastaa kysymykseen.
- hänelle tehdään tilaa, mutta kysymykseen vastataan ivallisesti.
- yksi piiriläisistä moikkaa iloisesti ja vastaa kysymykseen. Muutkin moikkaavat ja tekevät tilaa piiriin.

Kerro oppilaille: Yksinäisyys satuttaa. Jokaisella lapsella ja nuorella pitäisi olla kaveri. Yksinäisyyttä on vaikeaa tuntea, koska se ei näy ulospäin. Aina voi kuitenkin käydä kysymässä, tulisitko mukaan tai kysyä kuulumisia. Jo se on erittäin tärkeää ja tuo hyvää mieltä, että joku huomaa.

Haastavia tilanteita koulussa

Tavoite: Keksiä ratkaisuja siihen, miten tukioppilas voisi auttaa toista oppilasta haastavassa tilanteessa.

Tarvikkeet: Tilannekuvaukset pienryhmille.

Kesto: 45 minuuttia.

Harjoitukset

1. Jaa oppilaat pienryhmiin ja jokaiselle ryhmälle yksi tilannekuvaus.
2. Ohjeista kuvittelemaan tilanne ja keksimään siihen yhtä monta henkilöhahmoa kuin ryhmässä on jäseniä. Pyydä ryhmiä keskustelemaan:
 - keitä tilanteessa olevat henkilöt ovat (minkä ikäisiä, minkälaisia henkilöitä)?
 - mitä henkilöt ajattelevat, tuntevat ja toivovat tilanteessa? Onko heillä jotain pelkoja?
3. Ohjeista pohtimaan ratkaisu tilanteeseen: miten tukioppilas voisi toimia?
4. Kukin ryhmä kertoo tai esittää roolileikkinä oman tilanteensa ja ratkaisun. Keskustelkaa jokaisen tilanteen jälkeen:
 - Minkälaisia tunteita, pelkoja ja ajatuksia tilanteeseen voisi liittyä?
 - Oliko ratkaisu hyvä?
 - Mitä haasteita voi tulla?
 - Mitä muita ratkaisuja keksitte?

5. Keskustelkaa lopuksi yhdessä:

- Millaisissa tilanteissa sinusta tuntuisi luontevalta mennä juttelemaan oppilaalle, jonka arvelet olevan yksinäinen?
- Miksi kiusaamistilanteeseen puuttuminen voi olla hankalaa?
- Onko jotain, mikä helpottaisi puuttumista?

Tilannekuvaukset:

- Oppilasta haukutaan juuri ennen kuin opettaja tulee luokkaan.
- Kouluun on tullut uusi oppilas, joka ei tunne vielä ketään.
- Huomaat jonkun seisovan jatkuvasti välitunnilla yksin.
- Huomaat jonkun istuvan ruokalassa jatkuvasti yksin.
- Luokassa tehdään paritehtäviä ja yksi oppilaista jää yksin ilman paria.
- Välitunnilla kaksi oppilasta pilailee kolmannen kustannuksella. Et tiedä, onko kyse hyväntahtoisesta vitsailusta vai kiusaamisesta.

Kerro oppilaille: Tukioppilaiden yksi tärkeimmistä tehtävistä on ehkäistä kiusaamista ja yksinäisyyttä. Monesti tukioppilaat huomaavat tilanteita, jotka jäävät koulun aikuisilta huomaamatta. Kun havainnoista kertoo mahdollisimman pian aikuisille, on tilanteeseen puuttuminen monesti helpompaa.

Kiusaamistilanteiden selvittäminen on aikuisen vastuulla, mutta tukioppilas puuttuu loukkaavaan kohteluun silloin, kun se on mahdollista. Tukioppilas voi osoittaa kiusatulle pienin elein, että on hänen puolellaan.

Vaihtoehtoiset harjoitukset

→ mll.fi/tehtavakortit:

- 331. Keksitään ratkaisuja! 30 min
- 332. Miltä tuntuu? 20 min

3. Toiminnan suunnittelu

Tässä osiossa

- **ideoidaan tukioppilastoimintaa.**
- **arvioidaan toimintaideoiden soveltuvuutta käytäntöön.**
- **tehdään toimintasuunnitelma.**

1-2-3

Tavoite: Kannustaa ryhmää kuuntelemaan toisiaan ja toimimaan yhdessä.

Kesto: 10 minuuttia.

Harjoitukset

1. Pyydä oppilaat piiriin. Tarkoituksena on laskea yhdessä järjestyksessä numeroita 1:stä 10:een. Kuka tahansa voi sanoa seuraavan numeron, mutta mikäli useampi oppilas sanoo saman numeron samaan aikaan, laskeminen aloitetaan alusta.

2. Keskustelkaa:

- Miten harjoitus sujui?
- Keksittiinkö yhteistyötä helpottavia käsimerkkejä tms.?
- Sopisiko harjoitus ohjattavaksi muille oppilaille?

Kerro oppilaille: Toimivassa vuorovaikutuksessa täytyy sekä uskaltaa ottaa oma puheenvuoro että antaa tilaa toiselle. Kerro, että seuraavaksi lähdetään ideoimaan tukioppilastoimintaa. On tärkeää, että jokainen tukioppilas saa mahdollisuuden tuoda omia ideoitaan esille, ja että niitä kuunnellaan. Tekeminen on helpompaa, jos sovitaan yhteisistä toimintatavoista.

Ideoidaan!

Tavoite: Ideoida tukioppilastoimintaa.

Tarvikkeet: Isoa paperia, kyniä.

Kesto: 45 minuuttia.

Harjoitukset

1. Kiinnitä tilaan 4 isoa paperia, joissa kussakin on yksi teema.

Teemat:

- Keksi idea, miten tukioppilaat voisivat vähentää kiusaamista.
- Keksi idea, miten kukaan ei tuntisi oloaan välitunnilla yksinäiseksi.
- Keksi idea, joka ilahduttaisi koulun arjessa (esim. haaste, tempaus, teemapäivä).
- Keksi idea, mitä kaikki luokat voisivat tehdä yhdessä ja mikä lisäisi koulun yhteishenkeä.

2. Ohjeista oppilaita kiertämään tilassa kirjoittamassa ideoita papereille.
3. Ideoinnin jälkeen pyydä oppilaita tutustumaan ideoihin ja merkitsemään kuhunkin teemaan kolme parasta ideaa tukkimiehen kirjanpidolla.
4. Jatkaa ideoiden jalostamista eteenpäin pienryhmissä. Kukin pienryhmä saa yhden teeman ideat, joista ryhmä valitsee 1-3 parasta. Ohjeista jalostamaan ja tarkentamaan ideoita. Esimerkiksi jos ideana on seiskojen ryhmäyttäminen, oppilaat pohtivat mitä leikkejä valitaan.

Kerro oppilaille: On tärkeää, että toiminta on tukioppilaiden näköistä. Asioita ei tarvitse tehdä samoin kuin edellisinä vuosina. Uusia ideoita voi tulla myös lukuvuoden aikana, kun huomataan koulun arjessa tarpeita.

Ideoiden arviointi ja koonti

Tavoite: Arvioida kuinka hyvin toiminta-ideat vastaavat tukioppilastoiminnan tavoitteita ja koota ne yhteen.

Tarvikkeet: Ideoiden arviointitaulukko (liite 1), Toimintaideat lukuvuodelle (liite 2)

Kesto: 40 minuuttia.

Harjoitukset

1. Jatkaa edellisen harjoituksen ideoiden kanssa työskentelyä pienryhmissä.
2. Jaa kullekin ryhmälle ideoiden arviointitaulukko. Pyydä oppilaita kirjoittamaan arviointitaulukon ylälaitaan yksi tarkennettu toimintaidea.
3. Pyydä ryhmiä tarkastamaan, toteutuuko siinä hyvän toiminnan kriteerit (A-E). Jos kriteerit eivät täyty, ohjeista jalostamaan ideaa eteenpäin.
4. Esitelkää ryhmien ideat ja mahdolliset muutos-ehdotukset.
5. Keskustelkaa:
 - Mitä opitte harjoituksesta?
 - Minkälaiset ideat ovat parhaita?
6. Keskustelkaa, millä tavoin tukioppilastoiminnan tavoitteita (s. 7) voidaan edistää päivittäin, viikoittain, kuukausittain ja tapahtumin. Kootkaa ideat yhteiseen pohjaan (ks. liite 2).

Kerro oppilaille: Kun tukioppilastoiminnan toimintoja suunnitellaan, on tärkeää, että ne vastaavat toiminnan tavoitteisiin ja arvoihin. Onnistunut tukioppilaiden järjestämä toiminta täyttää hyvän toiminnan kriteerit.

Oppilaiden ideoita käytetään pohjana, kun lähdetään suunnittelemaan toimintavuotta. On tärkeää, että toimintaa on tasaisesti ympäri vuoden. Pitäkää mielessä, että tukioppilastoiminta on ennen kaikkea päivittäisiä arjen pieniä tekoja ja muiden oppilaiden huomioimista. Yksittäiset tapahtumat ja tempaukset täydentävät muuta toimintaa.

Hyvän toiminnan kriteerit

A. Sopii kaikille: Idea on kaikille sopiva eikä vaadi erityistaitoja, siihen on helppo ja mukava osallistua.

B. Myönteinen ilmapiiri: Idea vahvistaa koulun myönteistä ja yhdenvertaista ilmapiiriä sekä sitä, että jokainen oppilas tuntee olevansa osa koulu yhteisöä.

C. Kukaan ei jää yksin: Toiminta ei korosta kenenkään yksinäisyyttä eikä kukaan joudu tilanteeseen, jossa tulisi valituksi ryhmään viimeisenä.

D. Ongelmien ennaltaehkäisy: Toiminnalla torjutaan kiusaamista, yksinäisyyttä ja loukkaavaa kohtelua.

E. Oppilaiden toiveet huomioidaan: Koulun oppilaita on kuunneltu idean suunnittelussa ja toteutuksessa.

Vaihtoehtoiset harjoitukset

→ mll.fi/tehtavakortit:

- 333. Kolme ympyrää 10 min
- 334. Paperit kierto 15 min
- 335. Tukioppilaiden teematunnin suunnittelu 45 min

Lue lisää:

- vinkkejä lukuvuoden toimintaan
→ mll.fi/tukarivuosi
- vinkkejä kouluilta → mll.fi/tukaritarinoita

Tärkeintä ovat pienet teot, niillä on suurimmat vaikutukset

4. Lopetus ja koonti

Tässä osiossa:

- kootaan koulutuksen opit.
- tunnistetaan tukioppilaiden vahvuuksia.
- arvioidaan koulutusta.

Tukioppilaan vahvuudet

Tavoite: Huomata, että tukioppilasryhmässä on paljon erilaisia vahvuuksia, jotka täydentävät toisiaan ja tekevät ryhmästä vahvan.

Tarvikkeet: Paperia, kyniä (tai valmiit vahvuuskortit, esim. MLL:n Vertaansa vailla -kuvakortit), lankakerä/pallo/maskotti.

Kesto: 20 minuuttia.

1. Jaa parit.
2. Pyydä keksimään mahdollisimman monta taitoa tai ominaisuutta, joita tukioppilas tarvitsee. Ne voivat olla esimerkiksi taito kuunnella tai halu auttaa. Parit kirjoittavat asiat itselleen ylös.
3. Pyydä oppilaita valitsemaan itselleen yksi taito tai ominaisuus, jonka he kokevat omaksi vahvuudekseen. Lisäksi pyydä miettimään, kuinka he voivat tukioppilanaan hyödyntää tätä vahvuutta.
4. Pyydä oppilaat seisomaan piiriin.
5. Ota lankakerä ja heitä se yhdelle oppilaista pitämällä itse langan päästä kiinni. Pyydä oppilasta kertomaan, mikä hänen valitsemansa vahvuus on ja miten hän voisi hyödyntää sitä tukioppilanaan toimiessaan. Voitte käyttää lankakerän sijasta myös esimerkiksi palloa tai koulun omaa maskottia.
6. Tämän jälkeen tukioppilas heittää lankakerän taas seuraavalle pitäen itse kiinni langanpäästä. Näin jatketaan, kunnes kaikki ovat vastanneet.
7. Heitelkää lankakerää takaisin päin samassa järjestyksessä. Pyydä oppilaita kertomaan, mitä tukioppilaan taitoa tai ominaisuutta haluaisi itsessään kehittää.

Kerro oppilaille: On hienoa, että tukioppilasjoukolla on paljon erilaisia vahvuuksia. Vahvuudet täydentävät toisiaan ja tekevät tukioppilasverkosta vahvan. Tukioppilaila on paljon erilaisia tehtäviä ja kukin tukioppilas voi löytää tehtävän, jossa saa hyödynnettyä omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan. Verkko symboloi sitä, että emme ole yksin vaan teemme yhdessä.

Käsipalaute

Tavoite: Antaa palautetta koulutuksesta ja jakaa tuntemuksia.

Tarvikkeet: Paperia, kyniä.

Kesto: 10 minuuttia.

1. Jaa oppilaille paperit. Pyydä jokaista laittamaan oma käsi paperille ja piirtämään käden ääriviivat.
2. Ohjeista kirjoittamaan piirroksen asioita seuraavassa järjestyksessä:
 - Peukalo: mikä oli parasta?
 - Etusormi: mitä uutta opit?
 - Keskisormi: mikä ei ollut niin kivaa?
 - Nimetön: terveiset muille tuleville tukioppilaille.
 - Pikkusormi: kokonaisarvosana päivästä.
3. Keskustelkaa lopuksi yhdessä palautteesta.

Kerro oppilaille: Kiitä oppilaita osallistumisesta koulutukseen. Muistuta:

- Kaikista tärkein taito on olla oma itsesi. Olet erinomainen tukioppilas juuri omana itsenäsi!
- Tehkää tukioppilastoiminnasta teidän näköistänne.
- Tärkeintä ovat pienet teot, niillä on suurimmat vaikutukset.

Vaihtoehtoiset harjoitukset

→ mll.fi/tehtavakortit:

- 336. Tukioppilasryhmässä on voimaa! 15 min

Vertaansa vailla -kuvakortit ja muut tukioppilastoiminnan tuotteet on tilattavissa MLL:n verkkokaupasta → kauppa.mll.fi

Ideoiden arviointitaulukko

Ohjeet:

1. Kirjoittakaa taulukon yläreunaan valitsemanne toimintaidea.
2. Arvioikaa toteutuvatko hyvän toiminnan kriteerit (A-E) ideassanne. Merkitkää rastilla (x), jos kriteeri toteutuu ideassanne.
3. Jos jokin kriteeri ei toteudu, pohtikaa, miten ideaa voisi kehittää eteenpäin ja kirjatkaa se Kehittämisaatus-sarakkeeseen.

IDEA:		
	Toteutuuko kriteeri?	Kehittämisaatus:
A. Sopii kaikille: Idea on kaikille sopiva eikä vaadi erityistaitoja; siihen on helppo ja mukava osallistua.		
B. Myönteinen ilmapiiri: Idea vahvistaa koulun myönteistä ja yhdenvertaista ilmapiiriä sekä sitä, että jokainen oppilas tuntee olevansa osa kouluyhteisöä.		
C. Kukaan ei jää yksin: Toiminta ei korosta kenenkään yksinäisyyttä eikä kukaan joudu tilanteeseen, jossa tulisi valituksi ryhmään viimeisenä.		
D. Ongelmien ennaltaehkäisy: Toiminnalla torjutaan kiusaamista, yksinäisyyttä tai loukkaavaa kohtelua.		
E. Oppilaiden toiveet huomioidaan: Koulun oppilaita on kuunneltu idean suunnittelussa ja toteutuksessa.		

Toimintaideat lukuvuodelle

Päivittäin tai viikoittain toteutettavat	Kuukausittain toteutettavat	Tapahtumat tai yhden kerran toteutettavat

Tukioppilastoiminnan opas tarjoaa tietoa laadukkaaseen tukioppilastoiminnan toteuttamiseen koulussa. Lisäksi opas sisältää tukioppilaiden peruskoulutusmallin, jonka avulla ohjaaja kouluttaa tukioppilaat tehtävänsä.

Tukioppilaat toimivat koulussa silminä ja korvina. He rakentavat hyvää ryhmähenkeä ja kiusaamisen vastaista normia sekä huolehtivat, ettei ketään jätetä ulkopuolelle.

MLL vastaa valtakunnallisen tukioppilastoiminnan kehittämisestä ja tukee koulujen tukioppilastoimintaa. MLL tuottaa koulujen tukioppilastoimintaan materiaaleja ja kouluttaa tukioppilaita ja tukioppilasohjaajia.

mll.fi/tukioppilastoiminta

